

CRYSALLIDA DECUSSATA (MONTAGU, 1803) IN NEDERLANDEemien.

De oudste vondsten van Chrysallida decussata (Montagu) zijn bekend uit het Eemien. In 1944 werd deze soort voor het eerst in de Nederlandse Eemfauna aangetroffen bij een boring in het duinterrein van de gemeente Castricum. Twee boringen van 35.70 tot 39.50 m-NAP en 38.00 tot 39.50 m-NAP leverden respectievelijk 4 en 1 exemplaar op. Later werd Chrysallida decussata aangetroffen op de opgespoten terreinen van Amsterdam-West, waarvan het materiaal uit het Slotermeer afkomstig was. Andere Chrysallida-soorten die hier gevonden werden, waren algemener: Chrysallida indistincta (Mont.), Chr. obtusa (Brown) en Chr. spiralis (Mont.). Laatstgenoemde soorten zijn ook bekend uit de noordwest- en noordduitse Eemlagen. Chrysallida decussata is in deze buitenlandse Eemlagen echter nog nooit aangetroffen.

Holocoen.

In het Holocoen was Chrysallida decussata een meer algemene verschijning. In 1935 verzamelde de heer Butot 22 exemplaren van oud-holocene ouderdom uit de toen drooggelegde Oranjekom in de Amsterdamse Waterleidingduinen (Butot, 1941). Uit diverse boringen van de Rijks Geologische Dienst is Chrysallida decussata ook bekend als holocene exemplaren, zelfs in aardige hoeveelheden (Maasvlakte, Santpoort). In het zand van de opgehoogde terreinen in de Groote IJpolder ter plaatse van de vestiging van de N.V. Marbon werden ook tientallen exemplaren verzameld. Het zand is afkomstig van voor de kust van IJmuiden en is ook van holocene ouderdom. Hieruit kunnen we concluderen dat het voorkomen van Chrysallida decussata na het Eemien (snel) toegenomen is en veel algemener is geworden dan de overige Chrysallida-soorten. Dit geldt ook voor de recente fauna.

Recent.

Hier is Chrysallida decussata de meest algemene en heeft samen met Chrysallida obtusa het grootste verspreidingsgebied (G. Spaink, 1950):

- 1) Noordzee, Nederlandse-, West- en Noord-Duitse, Deense- en Oost-Engelse kusten.
- 2) Middellandse Zee en Adriatische Zee.
- 3) Europees-Atlantische kusten van Schotland tot Gibraltar, waaronder vooral de Engelse Zuidkust, Franse Westkust en de Baai van Arachon.
- 4) Noors-Atlantische kusten tot de Lofoten en Finmark.

In het gebied 1 en 3 heeft Chrysallida decussata zijn grootste uitbreiding. Voor deze gebieden gelden 2 verschillende biotopen (G. Spaink, 1950) en wel:

- a (1) Monden van estuaria's en buitendelta's met min of meer uitgestrekte ondiep gelegen zandbanken, al of niet bedekt door een dun laagje slib. Getijdestromingen zijn krachtig. Geen droogvallende delen. Hier en daar versneden door diepere stroomgoulen en plaatselijk met verspreide stenen of grindgronden. Niet brak. Diepte 1 - 20 m.
- b (3) Gavarieerd kustgebied met een bodem van zand- en grindbanken, grote stenen of rotsblokken. De stenen veelal dicht begroeid met wieren en lagere organismen. Veelal sterke stromingen. Diepte 3 - 100 m. Het gebied voor rotskusten.

Het milieu onder a vinden we langs de Nederlandse kust. Het is dan ook geen wonder dat Chrysallida decussata uit gruismonsters van onze gehele kust bekend is, van Cadzand tot Ameland.

De oudste vondsten mij bekend, zijn van de heer Brandhorst:

Scheveningen (N), omstreeks paal 97	- 4 ex. 1928
Ameland (W)	- 1 ex. 1929
Noordwijk (Z)	- 29 ex. 1929
Texel (W)	- 3 ex. 1930
De Beer	- 1 ex. 1930

Noordwijk springt er meteen uit met 29 ex. Ook in de Fauna van Nederland (v. B. Jutting, 1933) worden voor dit stuk kust de meeste vindplaatsen opgegeven: Kijkduin, Loosduinen, Katwijk, Noordwijk, IJmuiden, Kamp en Domburg.

Dr. C.O. van Regteren Altena (1937) breidt de lijst met vindplaatsen aardig uit. Hij deelt onze kust in 3 stukken in

- I) Domburg (1 ex.), Westenschouwen, Haamstede, de Verklikker, Renesse, de Beer.
- II) Hoek van Holland, Terheiden, Kijkduin, Scheveningen, Wassenaarse slag, Katwijk, Noordwijk, Bloemendaal, IJmuiden, Bergen aan Zee, Camperduin.
- III) Texel (1 ex.), Ameland.

Conclusie: in gebied II is Chrysallida decussata een algemene verschijning.

C.S.-feuilletongegevens uit het "Zeepaard", orgaan van de Strandwerkgemeenschap van HJN en KNNV, verstrekten me nog verdere gegevens:

Renesse	1938 - 48 ex.
Terschelling, 1938, 1939, 1940	- enkele ex.
Cadzand	1939 - 4 ex.
Vondsten van Ellewoutsdijk, Zandvoort, Wijk aan Zee	- 1946
Ameland (paal 22),	1947 - 3 ex.

In dit lijstje valt meteen Renesse op met 48 ex., maar het blijft er niet bij! Heel wat gegevens over gruis van Schouwen, Goeree, Voorne en het voormalige natuurreservaat De Beer laten hetzelfde beeld zien: 7-10-1963, Oostvoorne, Chrysallida decussata, 217 ex. uit ongeveer een halve kilo gruis.

Verder zeer veel exemplaren van Rockanje leg. J. Rempe, 1966 en op de laatste najaarsexcursie van de N.M.V. te Brielle trof ik op dezelfde plaats weer tientallen exemplaren aan in nog geen halve liter gruis. Door deze grote aantallen vallen de andere vondsten, elders gedaan, eigenlijk in het niet:

Noordwijk (N) - 9 ex. 1959

IJmuiden - 1 ex. 1963

Bosplaat - 8 ex. 1963

Het stuk kust Hoek van Holland - Den Helder is dus niet meer de belangrijkste vindplaats voor Chrysallida decussata. Af en toe worden nog enkele exemplaren in een genomen gruismonster aangetroffen. Om Chrysallida decussata in grote hoeveelheden te verzamelen, zijn de stranden van Noord-Schouwen (Renesse), Goeree en Voorne (Rockanje) uitermate geschikt. Daarom kan men ook niet zeggen dat Chrysallida decussata een algemene verschijning is in Nederland; zijn algemeenheid beperkt zich alleen tot Zuid Holland (zie boven) en in mindere mate tot de Waddeneilanden (zie hieronder).

Als alle data en vindplaatsen met hun aantal exemplaren bekeken worden, zien we dat ongeveer aan het eind van de dertiger jaren Chrysallida decussata massaal rondom de Zuid Hollandse eilanden komt opzetten en tot nu toe steeds algemener wordt.

De omschrijving van het voor gebied 1 onder a genoemde biotoop vinden we het best gerealiseerd langs de westkusten van de Zuid Hollandse eilanden. Daar zijn aanwezig:

a) Monden van rivieren en buitendelta's

Haringvliet - Slikgat, Bokkegat, Noordergat

Grevelingen - Brouwershavense gat

b) Uitgestrekte ondiepten en zandbanken

c) Krachtige getijdestromingen

Juist in dit gebied zeer krachtig.

Ter hoogte van Hellevoetsluis + 1,06 en - 0,79

" " " Brouwershaven + 1,29 en - 1,14

(+ = gemiddelde hoogwaterstand, - = gemiddelde laagwaterstand)

d) Geen droogvallende delen

Een enigszins aanvechtbaar punt, doch in de buurt van vindplaatsen van Chrysallida decussata liggen deze platen aardig uit de buurt of in ieder geval gescheiden door dieper water.

e) Hier en daar versneden door diepere stroomgeulen

f) Verspreide steen- of grindgronden

g) Diepte 1 tot 20 m

h) Niet brak

Ondanks zoetwater van de Nieuwe Merwede, Bergse Maas en het eventuele geloosde boezemwater is er geen sprake van een brak waterkust. We moeten ook niet vergeten dat Chrysallida decussata alleen maar bekend is van de zeezijde en zich dus niet tussen de eilanden ophoudt !

Helemaal ongestoord zal dit gebied niet blijven want de Deltawerken zullen veel veranderen. Op De Beer kan al niet meer naar Chrysallida decussata gezocht worden. Oostvoorne zal door verdere uitbreiding van het Europoortgebied en mogelijke kustontwikkelingen na sluiting van het Haringvliet ook als rijke vindplaats verdwijnen. Of zijn die honderden exemplaren daar op het strand al het gevolg van de sluiting van de Brielse Maas en de verzandingen ten zuiden van het Europoortgebied ?

Na de Zuid Hollandse eilanden volgen de Waddeneilanden als tweede bekende vindplaats. Doch de vondsten hiervan worden verondersteld uit het Eemien te komen. Uit het voorgaande is echter gebleken dat Chrysallida decussata in het Eemien zeldzaam is. Het zou normaler zijn als de andere Chrysallida-soorten bekend uit het Eemien hier zouden aanspoelen. We mogen echter ook niet de mogelijkheid uitsluiten dat Chrysallida decussata hier levend voorkomt, want ook het onder nummer a) genoemde milieu, zou hier gevonden kunnen worden.

In "De fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten" wordt over Chrysallida decussata gezegd: "Jong-plistocene exemplaren van deze soort, uit het Eemien, kunnen langs onze gehele kust aanspoelen".

Het lijkt mij waarschijnlijker dat het holocene exemplaren zijn, want frequentatief kunnen alleen de Zuid Hollandse eilanden het Holoceen evenaren. Buiten de Eemlagen worden ook lagen uit het Holoceen bij de Waddeneilanden door de zee aangesneden. In het Holoceen blijkt Chrysallida decussata algemeen te zijn, dus de vondsten op de Waddeneilanden kunnen heel goed mogelijk uit deze lagen gespoeld zijn. Typisch is wel dat Chrysallida decussata vaak wordt aangetroffen in gruis waar Bittium reticulatum in voorkomt.

Dit zijn allemaal veronderstellingen en al schrijvend duiken er nieuwe vragen op rond dit horentje die misschien opgelost kunnen worden door andermans ervaringen over levende Chrysallida decussata enz. (copy voor C.B. 131).

Tot slot wil ik de heer Brandhorst hartelijk bedanken voor zijn gegevens over eigen vondsten en verwijzingen naar literatuur, en de heer Visser voor zijn gegevens van de Waddeneilanden.

B.C. Sliggers.

Literatuur

- Bentham Jutting, T. van, 1933, Fauna van Nederland, A Gastropoda Prosobranchia et Pulmonata, Leiden, 387 pp. afl. 7, Mollusca (I)
- Bentham Jutting, W.S.S., 1947, Lijst van Gemeenten als vindplaatsen van Nederlandse Mollusken, Basteria, Vol. 11, p. 54 - 87.
- Bloklander, A.E.M.H., 1946, Eenige aanwinsten voor de Nederlandsche Eemfauna Basteria, Vol. 10, p. 470.
- Butot, L.J.M., 1941, Chrysallida decussata Mont. als fossiel in den Nederlandschen bodem. Basteria, Vol. 6, p. 49 - 50.
- Regteren Altena, C.O. van, 1937. Bijdrage tot de kennis der fossiele, subfossiele en recente mollusken, die op de Nederlandse stranden aanspoelen en hunner verspreiding. Nwe Verh. Bataafs Gen. 2e reeks, dl. 10, 3e stuk, Rotterdam
- Regteren Altena, C.O. van, 1965. De fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten. Lisse, 55 pp.
- Spaink, G. 1958. De Nederlandse Eemlagen. Wetenschappelijke mededelingen, KNNV. No. 29, Amsterdam, 44 pp.
- Natuur en landschap, 22e jaargang, nr. 1, 1968. Tijdschrift van de contact-commissie voor natuur- en landschapsbescherming.
- Zeepaard, J 19 (4) oktober 1959, D.J. Boerman
J 26 (2) april 1966, G.J.M. Visser
J 23 (2) april 1963, C.S. Feuilleton.